

BUITENLANDERS BULLETIN

nederlands centrum buitenlanders

(foto: Nijmeegs Fotokollektief/Jan Banning)

Inhoud

Ingezonden	2
IMOS-projecten	3
Buitenlanders berichten	4
Andre As Eppink: probleemgebieden aanpakken	6
Nieuwe Wet op het Nederlandschap	9
Experimenten opvang buitenlandse kinderen	10
Internationaal dagverblijf Yuva	13
Onderwijs buitenlandse jongeren	16
Abou Ayoub	18
Migranten in Crooswijk	19
Mededelingen	26
Onlangs verschenen	29

9e JAARGANG - NR. 5 - 1984

Als Ritvan's dochtertje slaapt, zet z'n Hollandse onderbuurman de pick-up wat zachter

Migranten in Crooswijk

Ingeklemd tussen de Boezem, de Rotte en de Goudse Singel wonen in het Rotterdamse Crooswijk 18.000 mensen. Daarvan zijn er 3.000 van buitenlandse afkomst. De komst van de buitenlanders hangt samen met het massale vertrek van de Nederlanders in de jaren zestig. De wijk verpauperde. Huizen werden dichtgetimmerd en gesloopt. Het stadsvernieuwingsproces ontwrichtte de wijk. Straten veranderden. Veel Crooswijkers kregen buitenlandse buren. Dat gaf problemen. Wijkbewoners vervreemdden van hun wijk en sommigen gaven de buitenlanders daarvan de schuld. Tijdens de discussies over een spreidingsbeleid

laadden de emoties hoog op. Niettemin bleef de houding van de Crooswijkers ten opzichte van de nieuwkomers vrij positief. Buitenlandse buren worden geholpen wanneer dat nodig is. Om de scheidslijnen tussen de elf nationaliteiten die Crooswijk telt op te heffen is burenhelp niet voldoende. Nu probeert men door middel van activiteiten de migranten uit hun isolement te halen en ze bij het wijkleven te betrekken. Dat gebeurt op een behoedzame manier. De aanwezigheid van buitenlanders in Crooswijk ligt nog steeds gevoelig.

"Ik voel me thuis in Crooswijk. Er wonen allerlei nationaliteiten bij me in de straat, maar iedereen is vriendelijk. De vorige zomer waren er op het Schuttersveld voetbalwedstrijden voor jongeren. Turken tegen Nederlanders, tegen Spanjaarden of Surinamers. Sommige Turkse jongens spelen in een Nederlandse ploeg. Dat gaat goed. Het is een leuke wijk hoor. Je zit hier ook dicht bij het centrum en bij de winkels. Je kunt alle kanten uit".

Ritvan kwam in 1977 naar Crooswijk. Zijn ouders woonden er. In 1981 kwam Ritvan's vrouw, Ayse, vanuit Eskisehir naar Rotterdam. Samen met hun dochtertje wonen ze nu driehoog in de Crooswijkse Frederikstraat. Een jong Turks gezin in een gerenoveerde 'voor-tussen-achter' woning. Aanvankelijk werkte Ritvan in een timmerfabriek. Daar leerde hij zichzelf

wat Nederlands door een woordenlijst aan te leggen van de spullen die hij in handen kreeg. Nu werkt hij als ijzervlechter op een bouwproject in Zoetermeer. Ayse werkt niet. "Dat hoeft niet", vertelt Ritvan. Ze voelen zich wel op hun gemak in de Frederikstraat. "Mijn ouders wonen naast ons en een vriend van me, waar ik samen mee op de bouw werk, woont ook in de Frederikstraat. We hebben veel Turkse vrienden. In het weekend zijn we vaak niet thuis, dan gaan we op bezoek. Ik woon hier nu zeven jaar en ik wil hier ook wel blijven wonen. Dat geldt voor de meeste jongeren. Sommigen zijn al heel jong in Crooswijk gekomen. Ze willen niet naar een ander

(foto: Jan Banning/NFK)

dere wijk. Daar kennen ze niemand. Met de ouderen is het anders. Die zeggen altijd dat ze terug willen, maar tot nu toe gebeurt dat niet".

Crooswijk telt veel migranten. Van de 180.000 mensen die er in 1981 woonden waren er 3.000 van buitenlandse afkomst. Het grootste deel daarvan, ruim dertig procent is van Turkse afkomst. Daarna volgen Marokko, Suriname, Spanje, Joegoslavië, Portugal, Italië en Griekenland. Elf nationaliteiten bevolken de Crooswijkse deelwijken Rubroek en Oud- en Nieuw-Crooswijk.

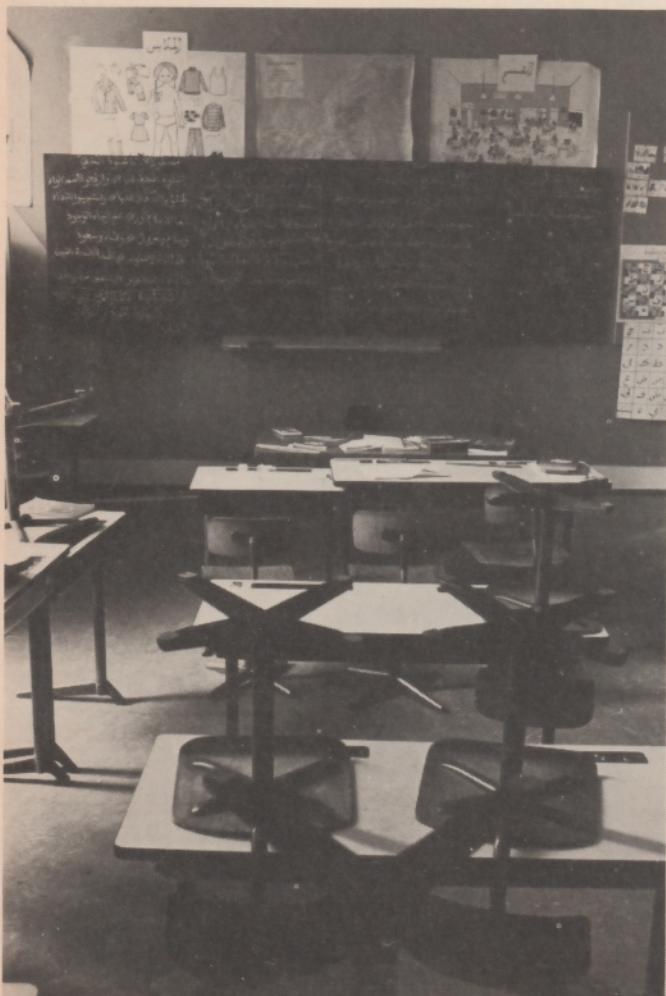
Verreweg de meeste migranten wonen in het rondom de eeuwseeling gebouwde Oud-Crooswijk en het noordelijke deel van Rubroek. Daar staan de slechtste huizen met de laagste huren. Het zuidelijke deel van Rubroek dateert van na de oorlog en huisvest weinig buitenlandse gezinnen. In Nieuw-Crooswijk, dat tussen de wereldoorlogen gebouwd werd en van oudsher als het 'betere' deel van de wijk bekend staat, vestigen zich de laatste jaren meer buitenlandse gezinnen. In percentages uitgedrukt maken migranten in Oud- en Nieuw-Crooswijk en Rubroek respectievelijk 35 procent, 11 procent en 8 procent van de bevolking uit. In sommige straten wordt 70 procent van de huizen door migranten gezinnen bewoond.

Stadsvernieuwing

Tussen 1971 en 1980 verdubbelde het aantal migranten in Crooswijk. Hun komst hing direct samen met het stadsvernieuwingsproces dat in die jaren in gang werd gezet.

Arie Harthoorn, als 'sociaal-begeleider' nauw betrokken bij de stadsvernieuwing, vertelt hierover: "In de jaren zestig is er een grote uittocht geweest. Het inwonertal liep terug van 25.000 naar 18.000. Dat had te maken met de gezinssamenstelling maar vooral met een trek naar de buitenwijken. De woningen in Oud-Crooswijk en Rubroek waren uitgeleefd en

(foto: Jan Banning/NFK)

voldeden niet meer aan de woonbehoefte van de Crooswijkers. De particuliere huisbazen weigerden de woningen op te knappen en verhuurden deze, tot ongenoegen van de Crooswijkers, aan buitenlanders. Degenen die bereid waren een hogere huur te betalen verhuisden naar Alexanderpolder en Omoord". De sloop begon, huizen werden dichtgetimmerd. Andere huizen werden, in afwachting van de sloop, nog voor enkele jaren verhuurd.

In het begin van de jaren zeventig ontstond er in Crooswijk een beweging die het 'bouwen voor de buurt' propageerde. Deze richtte zich tegen de afbraak en dreigende 'verkantoring' van de wijk. Men bereikte dat er nieuwe woningwoningen werden gebouwd. Op het voormalige veemarkt- en Heinekenterrein verrezen 600 nieuwe woningen.

Harthoorn: "Er ontstond een enorme carrousel van verhuisingen. Op de veemarkt werd gebouwd. Vanuit Oud-Crooswijk, waar gesloopt werd, en ook Nieuw-Crooswijk vertrokken gezinnen naar die nieuwbouw. In de woningen die zij achterlieten kwamen kinderen van wijkbewoners, maar vooral buitenlandse gezinnen. Hele straten veranderden stelselmatig. Verhuisstromen trokken door de wijk. Daarbij kun je buitenlanders wel de 'saneringsnomaden' noemen, mensen die steeds geconfronteerd worden met de sloop van hun woningen en van het ene slechte huis naar het andere trekken".

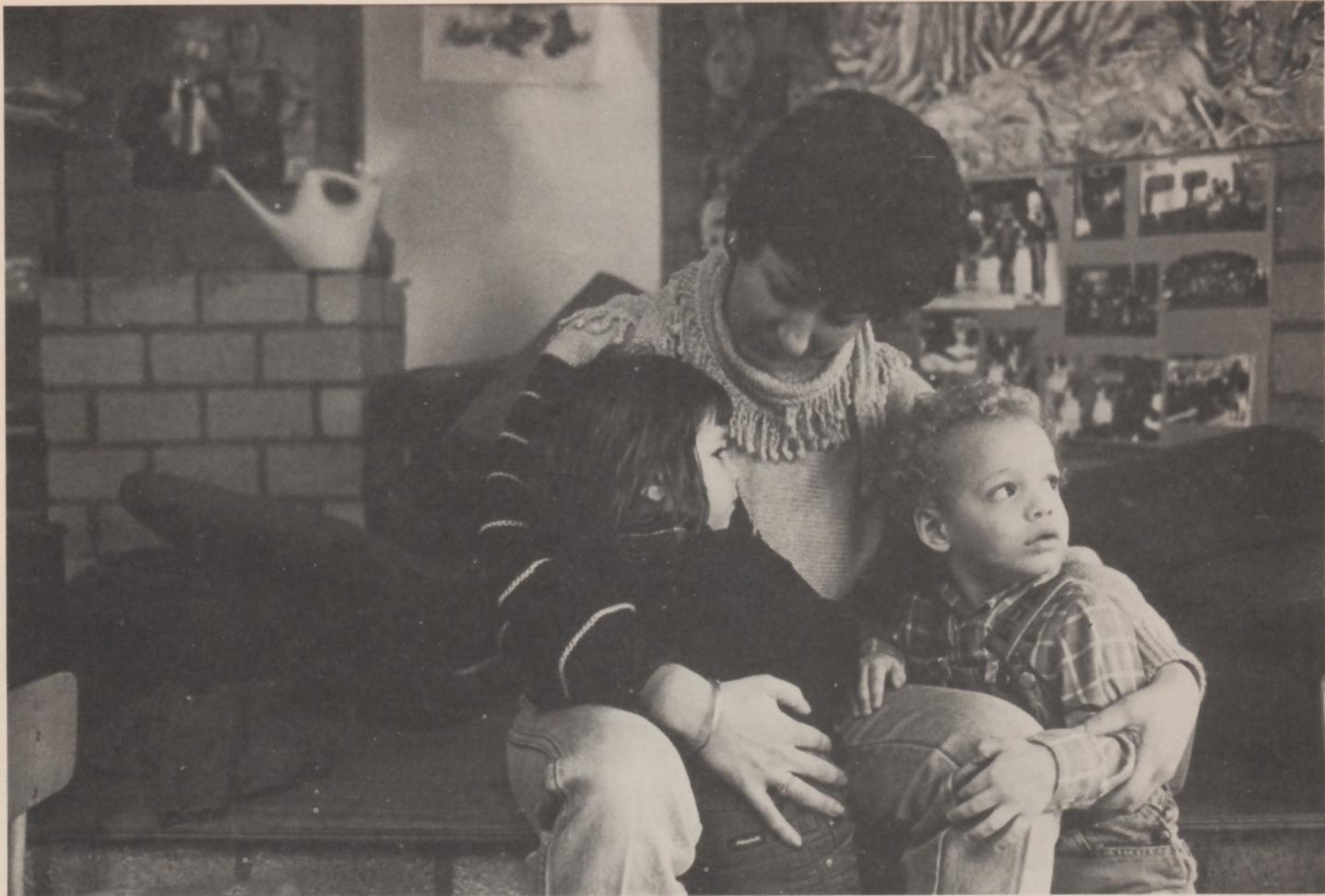
Tot 1978 werd er massaal gekozen voor nieuwbouw. De Crooswijkers wilden liever een nieuw huis dan een vertimmerde oude woning. De gasprijs bedroeg nog geen twee dubbeljes. Nieuwbouw leek betaalbaar. Na 1978 kwam er een categorie mensen die de woonlasten in de nieuwbouw niet kon of wilde dragen. Renovatie werd de nieuwste ontwikkeling, een ontwikkeling die eerst door de sociale werkers in de wijk werd voorgestaan maar later door het Wijkorgaan - de bewonersorganisatie van Crooswijk - werd overgenomen.

Het stadsvernieuwingsproces, dat nog steeds gaande is, werkte ontwrichtend op het leven in de buurt. Hele straten kwamen in de steigers, andere werden afgebroken en op een aantal kale plekken werden provisorische houten doorgangswoningen neergezet. Het traditionele beeld van ouders en kinderen die 'aan dezelfde trap' (in etagewoningen met een gemeenschappelijke ingang) woonden werd doorbroken. Buren vertrokken. Vertrouwde gezichten verdwenen uit de wijk.

Mensen vervreemdden van hun buurt en voor velen werd die vervreemding door de komst van de buitenlanders versterkt. 'Als ik bij m'n buren op bezoek wil, moet ik vier huizen verder', werd wel eens veelzeggend opgemerkt. De Crooswijkers waren bang dat de migranten de noden in de wijk alleen maar zouden verhogen. Mevrouw Luyendijk, een actieve wijkbewoonster, vertelt: "In Crooswijk woonden vroeger losse arbeiders, scharenslijpers en mensen zonder beroep. Ze werkten in de haven, bij Jamin, bij Heineken, in het slachthuis en overal waar wat te klussen viel. Ze konden nooit een behoorlijke baan, nooit een andere woning krijgen. Als je uit Oud-Crooswijk of Rubroek kwam was je gebrandmerkt. Vergelijken met de rest van Rotterdam verkeerde Crooswijk in een enorme achterstandsituatie. De Crooswijkers vonden 't niet terecht dat, terwijl *zij* nog zoveel in te halen hadden, mensen de wijk binnenkwamen die zo mogelijk in een nog grotere achterstandsituatie zaten. Ze waren bang dat er met de komst van de buitenlanders niet meer over *hún* problemen zou worden gesproken maar over die van de buitenlanders".

'Zorgvuldige plaatsing'

Crooswijk kreeg de naam racistisch te zijn toen in 1978 moeilijkheden ontstonden rondom de toewijzing van nieuwbouwwoningen. Crooswijkers voelden zich tekort gedaan door de gemeentelijke overheid, die de toewijzing grotendeels in handen had omdat zij na 1974 70 procent van de woningen beheerde. Harthoorn: "De Crooswijkers waren bang dat ze niet voor de nieuwbouw, waarvoor ze hard geknopt hadden, in aanmerking zouden komen. Er werden voorstellen gedaan in

(foto: Jan Banning/NFK)

de urgentie mee te nemen hoe lang mensen hier woonden. Mensen die nog niet lang in de wijk woonden, of dat nu buitenlanders waren of niet, moesten minder snel een woning krijgen. Uiteindelijk is een regeling getroffen die wel goed uitpakte. In ieder geval zijn er rondom de woningtoewijzing toen geen grote emoties meer ontstaan".

Dat gebeurde wel toen in Nieuw-Crooswijk het aantal migranten snel toenam. De Nieuw-Crooswijkers vreesden een toeloop van de 'saneringsnomaden' op het grote aantal woningen dat - deels wachtend op renovatie - leeg stond. Zij wilden niet dat de situatie in Oud-Crooswijk ook in hun wijkdeilen zou ontstaan en vroegen de gemeente Rotterdam om een spreidingsbeleid. Al gauw ging het niet meer om de vraag: voor of tegen een spreidingsbeleid, maar voor of tegen buitenlanders. Deze discussie trok landelijk de aandacht. Uiteindelijk werd door de Raad van State elke vorm van spreiding afgewezen. Sindsdien spreekt men in Rotterdam niet langer van 'spreiding' maar van 'zorgvuldige plaatsing'.

Van de kant van de 'Nederlandse' Crooswijkers worden nauwelijks klachten gehoord over de praktijk van deze zorgvuldige plaatsing. Maar wat het feitelijke verschil is met een spreidingsbeleid en of het voor migranten betekent dat ze minder snel een goede woning krijgen toegewezen, is niet duidelijk.

'Ik ga heus niet naast een buitenlander zitten, zo van laten we eens integreren'

Hoewel migranten al twintig jaar deel uit maken van het leven in de wijk, moeten de Crooswijkers er nog steeds aan wennen. De migranten trouwens ook. Waar elf nationaliteiten bij el-

kaar wonen wil de manier van leven nog wel eens verschillen. Zo af en toe geeft dat aanleiding tot klachten. Herman Lock, sinds twee jaar migrantenwerker in Crooswijk: "Meestal gaat het om het 'anders zijn' van buitenlanders, met name van de Turken en Marokkanen. Mensen klagen over de etensluchten en de vastentijd, wanneer mensen midden in de nacht opstaan en muziek opzetten. Je hoort ook wel klachten over kinderen die de hele dag, tot's avonds laat, de trap op en neer rennen".

De klachten zijn niet echt ernstig. Tot nu toe werd Lock maar twee keer gevraagd te bemiddelen bij problemen tussen Nederlanders en buitenlanders.

Hiske Rockx woont al vijftien jaar in Crooswijk en is actief in een onderwijsgroep en een buurtgroep die praat over stadsvernieuwing. Zij vindt dat de Crooswijkers, afgезien van een klein groepje echte racisten, als regel een positieve houding hebben ten opzichte van migranten. Individuele hulpverlening is er altijd wel geweest en de veelgeprezen Crooswijkse burenhelp geldt ook de buitenlandse buren. Mevrouw Luyendijk benadrukt dat: "Ze worden geholpen met formulieren invullen en wegwijs gemaakt bij de dokter. Ook werd voor de Turken, toen die hier pas waren, de hele kast overhoop gehaald voor babykleertjes. Die hadden ze bijna nooit. Wie geholpen moet worden werd geholpen".

Opvallend genoeg zijn die, soms goede, contacten met buitenlandse buren niet bepalend voor de meningsvorming over de 'buitenlanders in het algemeen'. Over de Marokkaanse buurvrouw geen kwaad woord, maar tegelijkertijd hoor je ook dat buitenlanders geen stemrecht mogen hebben, dat ze verplicht Nederlands zouden moeten leren en dat de gemeente er fout aan doet zoveel buitenlanders in de wijk toe te laten. Veel verwijten van de Crooswijkers treffen de gemeente en hangen sa-

men met de eigen achterstandsituatie. Hiske Rockx: "Kijk, je moet ook aandacht besteden aan de situatie van de Crooswijkers. Dat is, zeker een jaar of vijf terug, te weinig gedaan. De buitenlanders stonden bovenaan. Daar waren allerlei potjes voor. Zo was de naailes voor Turkse vrouwen goedkoper dan die voor de Nederlandse omdat daar geen subsidie voor was en voor de Turkse wel. Zo was er een potje om huizen op te knappen van buitenlanders met grotere gezinnen. Voor de Nederlanders was dat er niet. Kijk, dat is dan positieve discriminatie en dat soort dingen moet je niet doen. Dat geeft alleen maar scheve gezichten en werkt discriminatie in de hand". Een verwijt dat nog wel eens ten onrechte aan het adres van migranten wordt gericht is dat ze, terwijl ze hetzelfde verdienen als Nederlanders, niet zoveel huur willen betalen voor een woning. Nederlanders vertrekken eerder naar een dure woning. Buitenlanders zouden langer in de oudbouw blijven zitten om dan uiteindelijk de goedkopere woning te krijgen die de Nederlander eigenlijk ook had willen hebben.

Tegenpamflet

Het wederzijds contact is zeer bepalend voor het beeld dat buitenlanders en Nederlanders van elkaar hebben. Het heersende onbegrip voor elkaars levens- en handelwijze vermindert wanneer mensen zien hoe 'die ander' zijn eten klaarmakkt, zijn huis inricht of met zijn kinderen omgaat.

Harthoorn: "Als een Crooswijker zijn buitenlandse buurman eens helpt met het repareren van zijn auto of een lekke band, als dat soort dingen gebeurt dan verdwijnen geluiden als 'ze moesten ze allemaal op een schip zetten' vanzelf". En Ritvan uit de Frederikstraat: "Met mijn Hollandse onderbuurman heb ik geen moeilijkheden. Met de onderbuurman drink ik wel eens koffie. En sinds mijn dochtertje geboren is zet hij zijn platenpeler zachter. Dan kan ze doorslapen".

Vooroordelen over buitenlanders ontstaan meestal vanuit de 'contactloosheid', bij mensen die niet in de buurt van buiten-

(foto: Jan Banning/NFK)

landers wonen, niet direct met hen geconfronteerd worden. De Centrumpartij vindt dan ook haar grootste aanhang in die wijken waar de toestroom van buitenlanders net op gang is gekomen. De actieve kernen van de Centrumpartij worden vooral in Rotterdam-West, in Spangen gevonden. Maar ook in Zuid, in Charlois, is de Centrumpartij bezig wortel te schieten. In Crooswijk zitten enkele leden van deze partij, maar die doen vrij weinig. Toen er twee jaar geleden een folder van de Centrumpartij in de wijk verspreid werd reageerde het Wijkorgaan onmiddellijk met een tegenpamflet. Mevrouw Luyendijk: "Dat de Centrumpartij in Crooswijk niet zo actief is komt ook omdat we hier een strijdbare bewonersorganisatie hebben. De mensen kunnen hier over hun problemen praten, meer dan in andere wijken. Dat neemt niet weg dat er wel Crooswijkers op de Centrumpartij stemmen. Maar de meesten doen dat uit onvrede met het beleid van de gemeente, niet omdat ze de Centrumpartij zien zitten. Als je op een goede manier weet te vertellen dat we allemaal de dupe zijn, de buitenlanders ook, dan is alles best bespreekbaar. Dan zijn de oude wijken helemaal niet zo fascistisch".

Aparte gemeenschapjes

Afgezien van het burencontact zijn in Crooswijk de werelden van de Nederlanders en de buitenlandse groeperingen van elkaar gescheiden. De autochtone Crooswijkers houden afstand en de migranten gezinnen wonen vaak nog te kort in de wijk om hun stekkie al gevonden te hebben. De wijk valt in een aantal gemeenschapjes uiteen.

Hiske Rockx: "Je moet 's zomers eens op het Schuttersveld kijken. Dan zie je overdag allemaal Nederlanders met honden. Tegen vijf uur verdwijnen die en dan komen de buitenlanders. Die gaan er dan zitten breien en praten. Er zijn

Crooswijkers die denken 'nou wordt het Schuutersveld door de buitenlanders in beslag genomen'. Zo zie ik dat niet. Het wordt nu tenminste goed gebruikt en ik vind het leuk om te zien. Als mijn Turkse buurman er zit ga ik weleens een praatje maken. Maar als ik niemand ken ga ik heus niet naast een Marokkaan zitten, zo van: laten we eens gaan integreren".

Natuurlijk zijn er momenten waarop de werelden van migranten en Nederlanders elkaar raken. Kinderen ontmoeten elkaar op straat, bij de 'kinderinstuiven' die door buurthuizen georganiseerd worden, en tijdens sportwedstrijden. Voor volwassenen ligt het wat moeilijker. Ze kunnen elkaar op straat of in de winkel ontmoeten, maar verder... Hiske Rockx: "Er worden wel eens culturele avonden georganiseerd waar iedereen hapjes mee naar toe neemt. Dat is wel leuk, maar je praat op zulke avonden niet over waar het eigenlijk om gaat. Binnenkort wordt er een feest georganiseerd in het wijkgebouw. Daarvoor worden heel bewust - via Herman Lock, buurthuizen en via de taallessen - buitenlanders uitgenodigd. Het wordt de eerste keer dat het zo bewust gebeurt.

Zo'n feest kan misschien een aanzet geven omecht met elkaar in contact te komen, elkaar te leren kennen".

Harthoorn beschouwt de woonlastenmanifestatie van 31 mei 1983 als de eerste keer dat er een gemeenschappelijke activiteit van migranten en Nederlanders in Crooswijk was. Crooswijk is in Nederland de wijk waar de woonlastenacties en huurstakingen begonnen zijn. De strijd tegen de stijgende woonlasten, die ook voor steeds meer buitenlanders niet meer op te brengen zijn, was tot dan toe over de hoofden van de buitenlanders heen gevoerd. Maar op 31 mei was er een delegatie buitenlanders uit de wijk aanwezig. Het was wat onwennig en de gevoerde toespraken moesten vertaald worden maar één ding was duidelijk: Nederlanders en buitenlanders stonden achter dezelfde zaak. Harthoorn: "Het is heel belangrijk dat je zulke momenten aangrijpt. Nu is het nog een incident. De wijkstructuren, waar buitenlanders niet in opgenomen zijn, verander je er natuurlijk niet mee". ➤

(foto: Jan Banning/NFK)

'We willen muziek maken, films draaien en bingo spelen'

Wat moet er veranderen willen migranten bij het wijkleven betrokken raken? Hoe is het relatieve isolering op te heffen? Van de algemene voorzieningen in Crooswijk valt weinig te verwachten. De weg naar primaire voorzieningen zoals artsen, tandartsen en de kruisverenigingen wordt wel gevonden. Maar de bibliotheek in het wijkgebouw 'De Tamboer' wordt alleen door kinderen bezocht en van de sportaccommodatie en de activiteiten die de vier Crooswijkse buurthuizen en het Wijkorgaan te bieden hebben wordt maar mondjesmaat gebruik gemaakt.

Bij de meeste autochtone wijkbewoners overheerst de gedachte dat migranten maar in de bestaande organisaties moeten meedraaien. Dat gebeurt niet zo gauw, de drempel is te hoog. Dat geldt ook voor de speciale activiteiten voor buitenlanders die met name de laatste jaren in de buurthuizen zijn opgezet. Lock: "De naailessen en taallessen in buurthuizen zijn tamelijk geïsoleerde verschijnselen. Bij wat er georganiseerd wordt voor migranten is het belangrijk dat ze hun eigen identiteit een beetje kunnen beleven. Er is veel behoefte aan eigen activiteiten. Daar moet je ook op ingaan. Maar wel op een manier die past binnen de wijk en aansluit op wat daar gebeurt".

Een voorbeeld van de eigen activiteit is de Turkse gezinsmiddag die, vanaf januari van dit jaar, eens per twee weken gehouden wordt. Lock heeft in belangrijke mate bijgedragen aan het ontstaan ervan en maakt nu samen met vier Turken deel uit van de Turkse werkgroep die de middagen organiseert. Ritvan zit ook in die werkgroep: "Er komen wel eens meer dan honderd mensen, maar dat vind ik nog niet genoeg. Er moeten meer ouders komen, vooral vrouwen die anders de hele week maar thuis zitten. We willen muziek maken, films draaien, bingo spelen en dat soort dingen. Als de middagen eenmaal goed draaien denk ik erover om een sportclub op te zetten. Daar wil ik wel actief in zijn".

Op korte termijn probeert men ook voor Marokkanen een gezinsmiddag op te zetten. Het is een goede manier gebleken om mensen bij elkaar te krijgen. Het idee spreekt aan en vanuit wat er op de middagen naar voren komt kunnen misschien weer nieuwe activiteiten worden opgezet.

'In godsnaam een migrantenwerker'

Twee jaar geleden benoemde de Werkgroep Migranten - waarin het Wijkorgaan, Dikkertje Dap, Maatschappelijk Werk en de Buurthuizen vertegenwoordigd zijn - Herman Lock tot migrantenwerker. Dat betekent niet dat er voor die tijd niets gedaan werd. Voor individuele hulpverlening hadden migranten de weg naar het Wijkorgaan al eerder gevonden. Er bestonden al Nederlandse taallessen en mevrouw Luyendijk was ooit eens een spreekuur begonnen: "Er lagen zoveel problemen, we konden de mensen nauwelijks nog helpen. Toen we merkten dat de buitenlanders hier bleven, dachten we: laten we er in godsnaam voor zorgen dat er een opbouwwerker voor de buitenlanders komt".

Het zou tot 1982 duren voordat in de behoefte werd voorzien en Lock, via een zogenaamd 'inburgeringsproject', als migrantenwerker in Crooswijk werd aangesteld. Lock: "Ik heb veel tijd gestoken in het opbouwen van persoonlijke contacten omdat ik voor migranten alleen maar kan werken vanuit een vertrouwenspositie. Als ik terugkijk op mijn eerste jaar als migrantenwerker dan heeft dat voornamelijk bestaan uit het houden van spreekuren, het opzetten van een migrantencentrum in het gebouw van het Wijkorgaan, het organiseren van feesten en het onderhouden van contacten met buurthuizen en dergelijke. Na het eerste jaar kon ik pas wat activiteiten gaan opzetten".

Een voorbeeld van zo'n activiteit is de reeds genoemde Turk-

se gezinsmiddag. De Turken die deze middagen organiseren, en die inmiddels in de Werkgroep Migranten zitting hebben, beginnen een hecht clubje te vormen. En dat is belangrijk omdat het perspectieven openstelt op enige vorm van zelforganisatie en daarmee de afhankelijkheid van Nederlandse welzijnsworkers verkleint.

Op het migrantenspreekuur, dat in samenwerking met het maatschappelijk werd drie keer per week gehouden wordt, is de stadsvernieuwing een bron van veel vragen. De woonlasten worden er door opgeschroefd en dat wordt voor steeds meer migranten een probleem. Verder komen er veel vragen over ontslagen en uitkeringen, over praktische zaken als het invullen van formulieren en over de Vreemdelingenwet. Lock: "Wat me ook opvalt is dat sommige buitenlanders zeggen dat het de laatste jaren moeilijk is geworden om in Nederland te wonen. Dat komt omdat het economisch achteruitgaat maar ook de houding van de Nederlanders vinden ze duidelijk slechter. Waarin dat precies tot uiting komt is moeilijk te zeggen maar de contacten verlopen moeizamer". Lock probeert Nederlanders en buitenlanders dichter bij elkaar te brengen: "Ze moeten hun eigen dingen kunnen doen, er is duidelijk behoefte aan eigen activiteiten. Maar je moet proberen om dat te combineren. Je moet punten aangrijpen waarop je gezamenlijk actie kunt voeren".

'De vrouwen willen de prijskaartjes kunnen lezen'

Niet werkende ouders die klein behuisd zijn, financiële noodlijden, relatieproblemen hebben of de opvoeding van hun kind emotioneel niet aankunnen, kunnen voor hun kind (tot vier jaar) een plaats vinden bij het kinderdagverblijf 'Dikkertje Dap'. Het gaat om opvang gedurende de hele dag: 60 tot 65 procent van de kinderen is van niet-Nederlandse afkomst. Grietje de Boer, teamleidster bij 'Dikkertje Dap': "Wat we vaak signaleren is dat migrantenvrouwen in isolement leven. Wij denken dat het te maken heeft met het niet beheersen van de Nederlandse taal. Daardoor staat de vrouw alleen ten opzichte van de buurt *en* ten opzichte van haar kind. Door het kind te plaatsen komt de vrouw de deur uit en met andere vrouwen in aanraking".

Bij 'Dikkertje Dap' worden vrouwen gestimuleerd hun isolement te doorbreken. Zo kwam Necla Uresin, de Turkse migrantenleidster, op het idee om koffie-ochtenden voor Turkse vrouwen te organiseren. 'Dikkertje Dap' kreeg de beschikking over een voormalig winkelpand aan de Admiraal de Ruyterweg. Necla: "Eén van de dingen die tijdens de gesprekken naar voren kwam was dat veel vrouwen Nederlands willen leren zodat ze bij het boodschappen doen tenminste de prijskaartjes kunnen lezen". Dankzij Necla Uresin's bemoeienissen zijn twintig vrouwen op buurthuis 'Het Vooronder' Nederlandse taalles gaan volgen - vooral vrouwen uit de stad, die de Turkse taal goed beheersten. Voor de vrouwen van het platteland startte een afzonderlijke Turkse taalgroep in het 'koffiepand'.

Tijdens de koffie-ochtenden ontdekken de vrouwen al pratend gemeenschappelijke problemen. Necla Uresin: "Veel vrouwen hebben angst om naar de dokter te gaan. Sommigen liepen al jaren rond met een blaasontsteking maar durfden niet te gaan. We hebben een thema-avond georganiseerd en gesproken over wat er bij de dokter gebeurt en waar hij kan helpen. Veel dingen zijn nu opgehelderd". Vier andere thema-avonden, ondermeer over zwangerschap, sterilisatie en voorbehoedmiddelen, volgden. Necla Uresin wil doorgaan op de ingeraden weg: "Nu we er als 'Dikkertje Dap' een nieuwe ruimte bij hebben gekregen is alles iets gemakkelijker gewor-

(foto: Jan Banning/NFK)

den. De vrouwen zijn tevreden over deze ruimte. Het is niet alleen de 'ruimte van de koffie-ochtend', maar ze zien het als een school en als een informatie centrum en als een vergaderruimte".

Jongeren erbij betrekken

"De filosofie: alle activiteiten moeten open staan voor iedereen, klinkt wel lekker maar werkt niet. Migranten moeten nadrukkelijk bij de activiteiten betrokken worden. Die mensen wonen hier ook, die hebben ook recht op voorzieningen", stelt Dick. Hij werkt op het buurthuis 'Crooswijk'. Daar krijgen vrouwen naailes. Voor migrantenkinderen is er een muziekproject. Met ingang van 1 februari 1984 stelde de Buurthuisraad iemand aan om speciaal voor de migranten te gaan werken. "Ze vonden dat migrantenactiviteiten heel zinvol kunnen zijn in een 'buurthuissetting'. Daar kun je de ontmoeting tussen mensen bevorderen", aldus Dick.

Omdat de buurthuizen 'Het Vooronder' en 'De Branding' al activiteiten voor vrouwen organiseren vroeg de Werkgroep Migranten, die naar een taakverdeling tussen de verschillende buurthuizen streeft, of buurthuis 'Crooswijk' zich op Turkse jongeren en mannen zou kunnen richten. 'Crooswijk' stemde toe.

Voor de meeste activiteiten wordt een kleine financiële bijdrage van de ouders gevraagd. Daarom zijn jongeren maar moeilijk binnen een buurthuis te krijgen. Dick: "Bij migranten speelt ook mee dat ze helemaal niet weten wat ze van een buurthuis mogen verwachten. Als je probeert meer bekendheid te geven aan wat een buurthuis is, zijn de ouders misschien wel bereid die twee kwartjes te betalen. Nu moeten de kinderen buiten spelen en verder maar zien wat ze doen". Om jongeren te bereiken wil 'Crooswijk' gebruik maken van de contacten die er via de Werkgroep Migranten met Turken bestaan. De Turkse werkgroep die de gezinsmiddagen organiseert adviseert. Het idee om een sazcursus op te zetten is op een van die middagen naar voren gebracht.

'De buitenlanders zullen zich aan moeten passen, en wij ook'

De activiteiten in Crooswijk moeten buitenlanders en Nederlanders met elkaar in contact brengen. Ze moeten elkaar leren kennen en begrip krijgen voor elkaar leefwerelden. Dat kan bijvoorbeeld ook door middel van de Crooswijkse scholen. Als er tenminste zowel buitenlandse als Nederlandse kinderen naar toe gaan. "dat zou wat gestuurd moeten worden", vindt Hiske Rockx. Haar kinderen zeten in een klas die werd uitgebreid tot 32 leerlingen. "Hoe kun je nou aan 32 Marokkaanse, Turkse, Spaanse, Surinaamse en Nederlandse kinderen zoveel aandacht geven dat ze allemaal aan hun trekken komen?" Problemen die Hiske Rockx signaleert zijn dat buitenlandse ouders moeite hebben met schoolreisjes en hun kinderen vaak niet met Nederlandse kinderen laten spelen omdat ze dan ook Lego en ander speelgoed willen hebben. Hiske Rockx: "Dat zijn allemaal moeilijke dingen. Daar praten we ook over in de onderwijsgroep. Behalve met de buitenlandse leerkrachten zou je er ook met de buitenlandse ouders over moeten praten. Maar die krijg je er haast niet bij. Eigenlijk krijg je er al nauwelijks Nederlandse ouders bij".

Al met al ligt vooral in het onderlinge contact, het samen praten en bezig zijn enig perspectief voor Crooswijk. Mensen die aan dit perspectief werken moeten wel behoedzaam manoeuvreren. De aanwezigheid van buitenlanders ligt nog steeds gevoelig in de wijk. Hiske Rockx: "De buitenlanders zijn niet echt geaccepteerd. En als je zegt: 'Kom, het is nu eenmaal zo en laten we proberen er iets mee te doen' dan krijg je nog wel eens te horen: 'We hadden al genoeg problemen voor dat die mensen kwamen. Nu worden wij ermee opgezadeld dat we moeten integreren terwijl aan onze achterstandsituatie niets meer gebeurt'. Hoe je het ook wendt of keert, het is een probleem om met elkaar samen te leven. Ook van de buitenlanders. Die zullen zich aan moeten passen, en wij ook".